

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра конституційного права України

Узгоджено:

Проректор

з навчально-методичної роботи

Комаров В.В. _____

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА»

для аспірантів

(підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)

(вибіркова)

Рівень вищої освіти – третій освітньо-науковий рівень

Ступінь вищої освіти – доктор філософії

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2020

Силлабус навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права»: галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», третій освітньо-науковий рівень (доктор філософії)

Розробники:

(Барабаш Юрій Григорович, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права України; Слінько Тетяна Миколаївна, доцент кафедри конституційного права України, кандидат юридичних наук; Речицький Всеволод Володимирович, доцент кафедри конституційного права України, кандидат юридичних наук; Летнянчин Любомир Іванович, доцент кафедри конституційного права України, кандидат юридичних наук.)

Затверджено на засіданні кафедри конституційного права України
протокол № 9 від 30 квітня 2020 р.

Завідувач кафедри Т.М. Слінько _____

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Анотація програми та основні теми навчальної дисципліни	9
3. Вимоги викладача	20
4. Контрольні заходи результатів навчання	21
5. Показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень здобувачів	24
6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи здобувачів.....	25

1. Вступ

Контакти: телефон кафедри – **704 – 92 – 89**, email – **constlaw@nulau.edu.ua, constlaw@ukr.net**

1. Данні про викладачів, які викладають цей курс:

Барабаш Юрій Григорович - д.ю.н., професор

Слінько Тетяна Миколаївна - к.ю.н., доцент, завідувач кафедри

Летнянчин Любомир Іванович - к.ю.н., доцент

Речицький Всеволод Володимирович - к.ю.н., доцент

Консультації проводяться викладачами на кафедрі за розкладом чергувань.

2. Цілі та завдання навчальної дисципліни.

Мета курсу – багатопрофільна. Зокрема, передбачається ввести молодих дослідників у світ конституційних аспектів символічної реальності як простору творчої людської уяви, розглянути особливості основних символічних форм, дослідити джерела виникнення, структуру та властивості даного феномену як особливого об'єкту правового регулювання.

Крім того, передбачається переконливо продемонструвати, що предметом будь-яких органічних конституційних відносин є політична активність; дослідити коло питань про поняття, джерела, структуру такої активності та її основні види.

Передбачається також суттєво поглибити та систематизувати знання про юридичну природу конституційних прав людини, їх співвідношення з міжнародно визнаними документами про права людини.

Планується поглибити та систематизувати знання аспірантів про конституційні засади виборчої системи та виборчого права в Україні, особливо після ухвалення такого документу, як Виборчий кодекс України, дослідити доктринальні уявлення про характерні риси та природу сучасного виборчого законодавства.

Таким чином, оновлений курс для аспірантів передбачає: а) дослідження символічної реальності як «культури без артефактів», аналіз її джерел, сучасної ролі, структури та властивостей; б) огляд проявів символічної реальності (інтелектуальна активність, творчість, інформаційні відносини); в) аналіз органічних властивостей таких символічних форм, як наука, мистецтво та освіта; г) дослідження феномену політичної активності (поняття, джерела, структура, види); д) вивчення особливостей еволюційної, революційної, теоретичної, масової, індивідуальної, конструктивної, деструктивної, векторної та хаотичної політичної активності; є) поглиблений аналіз політичної свободи як органічного фундаментального фактору політичної активності; ж) дослідження

співвідношення органічних та конституційних норм політичної поведінки; з) аналіз складових («аксіом») євроатлантичного конституціоналізму в їх поєднанні з нормативним потенціалом Основного Закону України; і) розгляд можливих перспектив розвитку Конституції України та національного конституційного права в цілому.

Передбачається також поглиблене вивчення сучасних підходів до природи конституційних прав людини; критичний аналіз правових позицій Конституційного Суду України та ЄСПЛ з проблем гарантування прав людини; чітке окреслення проблематики конституційного закріплення прав людини в контексті українських євроінтеграційних намірів та процесів.

Окремо планується здійснити огляд новітніх уявлень про співвідношення виборчих режимів, партійних систем та інститутів громадської думки; провести аналіз основних конфігурацій виборчих систем, дослідити їх залежності від пріоритетів, що впливають з сучасного розуміння народного представництва; детально розкрити нормативний потенціал Виборчого кодексу України.

У результаті навчання аспіранти повинні:

- **знати:** а) принципи правового (гарантуючого) забезпечення основних символічних форм (свобода, множинність, терпимість, етичне спрямування); б) природу політичних відносин як предмету конституційного регулювання в сучасному євроатлантичному світі; в) особливості закріплення в конституціях західного типу категорії свободи; г) можливості України в контексті корисних запозичень цінностей західного конституціоналізму; д) нові підходи до визначення природи конституційних прав людини; е) правові позиції Конституційного Суду України та ЄСПЛ у сфері використання індивідами та юридичними особами прав людини; ж) основні концепції сучасного виборчого права, проблематику взаємозв'язків між виборчими режимами, партійними системами та інститутами громадської думки; з) інноваційний зміст і перспективи впровадження Виборчого кодексу України.

- **вміти:** а) поліпшувати й удосконалювати свій інтелектуальний культурний рівень шляхом поглиблення знань про актуальні проблеми сучасного конституціоналізму; б) ставити завдання та складати плани досліджень з актуальних проблем сучасного конституціоналізму, а також відображати нові підходи в наукових публікаціях; в) вести інтенсивну наукову дискусію, відстоювати свої наукові погляди в максимально продуктивний спосіб; г) терпимо сприймати наукову критику; д) глибоко усвідомлювати специфіку прав людини, знати особливості їх конституційного гарантування, розробляти способи оновлення й удосконалення конституційного статусу людини; е) аналізувати внутрішні й зовнішні джерела легітимності національних ліберально-демократичних інститутів; ж) передбачати вірогідні наслідки інтенсифікації реформ у сфері народного представництва в Україні.

Методи викладання: лекції, семінари, практичні заняття, індивідуальні консультації.

Методи оцінювання: бали за різні види роботи (практичні завдання, самостійна робота, поточні контрольні перевірки тощо).

Мова викладання: українська

Тривалість: всього – 210 год., лекції – 40 год., практичні заняття – 20 год., самостійна робота – 150 год.

Форма контролю: іспит (фахова співбесіда).

3. Місце навчальної дисципліни в структурі освітньо-професійної програми:

«Актуальні проблеми конституційного права» є вибірковою освітньою навчальною дисципліною освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни відповідно до її знанневої компоненти і дидактичної структури є: ввести молодих дослідників у світ конституційних аспектів символічної реальності як простору творчої людської уяви, продемонструвати, що предметом будь-яких органічних конституційних відносин є політична активність; дослідити коло питань про поняття, джерела, структуру такої активності та її основні види; поглибити та систематизувати знання про юридичну природу конституційних прав людини. Систематизувати знання аспірантів про конституційні засади виборчої системи та виборчого права в Україні, особливо після ухвалення такого документу, як Виборчий кодекс України, дослідити доктринальні уявлення про характерні риси та природу сучасного виборчого законодавства.

Вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» базується на знаннях та уміннях, отриманих аспірантами при вивченні таких навчальних дисциплін: «Конституційне право України», «Теорія і філософія права», «Історія держави і права України та зарубіжних країн».

Знання та уміння, отримані студентами в процесі вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права», сприяють успішному вивченню здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії

цілої низки інших прикладних навчальних дисциплін, спрямованих на формування професійних знань і умінь: «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Цивільне право», «Кримінальний процес», «Цивільний процес» та інших.

4. Опис навчальної дисципліни:

- кількість кредитів ЄКТС – 7;
- загальна кількість годин – 210;
- строк викладання – один семестр (4- й).

5. Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, сформованих в результаті освоєння навчальної дисципліни:

Предметні компетентності здобувача вищої освіти, сформовані в результаті засвоєння навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права»:

ПК – 1. Здатність розуміти сутність, головні риси та елементи сучасного конституціоналізму.

ПК – 2. Здатність розуміти зміст, роль та значення базових конституційних цінностей.

ПК – 3. Знання закономірностей формування американського та європейського конституціоналізму.

ПК – 4. Здатність розуміти значення ідей свободи, рівності, правового обмеження держаної влади, громадянських прав, правової держави та верховенства права для побудови демократичної, правової держави.

ПК – 5. Знання основних етапів становлення та розвитку світового та вітчизняного конституціоналізму

ПК – 6. Здатність розуміти роль та значення основоположних конституційних принципів.

ПК – 7. Розуміння змісту базових категорій конституційного права.

ПК – 8. Здатність самостійно вирішувати науково-теоретичні і науково-практичні проблеми конституційного права.

ПК – 9. Уміння виявляти й аналізувати проблеми конституційно-правового регулювання та пропонувати шляхи його удосконалення.

ПК – 10. Здатність визначити головні напрямки конституційного реформування.

ПК – 11. Здатність до системного аналізу практики застосування Конституції та конституційного законодавства.

ПК – 12. Здатність критично аналізувати інтерпретаційну практику Конституційного Суду України.

ПК – 13. Здатність робити обґрунтовані та вмотивовані висновки при вирішенні практичних завдань з конституційного права.

ПК – 14. Уміння чітко обґрунтовувати власну позицію і власне рішення за конкретним завданням з конституційного права.

ПК – 15. Здатність використовувати теоретичні положення конституційного права при вирішенні професійних завдань.

ПК – 18. Здатність тлумачити та застосовувати норми конституційного права в процесі роботи за юридичною спеціальністю.

ПК – 19. Здатність самостійно складати проекти правових документів при вирішенні завдань з конституційного права.

ПК – 20. Здатність брати участь у розробці проектів нормативно-правових актів за обраною правничою спеціалізацією.

ПК – 21. Здатність надавати консультації та висновки при вирішенні конституційно-правових проблем.

ПК – 22. Знання основних форм безпосередньої демократії.

ПК – 23. Розуміння порядку ініціювання, підготовки та проведення референдумів.

ПК – 24. Знання конституційних принципів виборчого права.

ПК – 25. Знання порядку призначення, підготовки та проведення виборів, а також встановлення їх результатів.

ПК – 26. Знання специфіки правового статусу суб'єктів виборчого процесу.

ПК – 27. Знання системи, структури та особливостей конституційних органів публічної влади України.

ПК – 28. Розуміння особливостей конституційного статусу Конституційного Суду України.

ПК – 29. Розуміння функцій та завдань Конституційного Суду України як органу конституційного контролю.

ПК – 30. Розуміння ролі та значення Конституційного Суду України в механізмі захисту прав людини.

ПК – 31. Розуміння особливостей конституційного статусу судді Конституційного Суду України.

ПК – 32. Вміння готувати звернення до Конституційного Суду України.

ПК – 33. Знання видів та особливостей рішень Конституційного Суду України.

ПК – 34. Розуміння правової природи та значення правових позицій Конституційного Суду України.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні результати навчання:

Результати навчання за спеціальністю

РНС НД – 1. Демонструвати здатність до розвитку інтелектуального потенціалу на основі знання та розуміння категоріально-понятійного апарату навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права».

РНС НД – 2. Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів.

РНС НД - 3 . Знати та розуміти інституційні засади, форми та методи регулювання конституційно-правової сфери.

РНС НД – 4. Пояснювати природу й зміст основних конституційно-правових інститутів.

РНС НД – 5. Демонструвати здатність пропонувати способи вирішення правових проблем з використанням наявних теоретичних і прикладних знань відповідно до принципів захисту прав людини та її основоположних свобод.

РНС НД – 6. Демонструвати знання та розуміння особливостей правового регулювання конституційно-правових відносин.

РНС НД – 7. Демонструвати здатність до коректного застосування термінології з питань конституційного права у тому числі у професійній сфері.

РНС НД – 8. Проаналізувати феномен конституціоналізму у сфері державного і суспільного буття.

РНС НД – 9. Здатність продемонструвати знання і розуміння особливостей конституційно-правових норм.

РНС НД – 10. Вміти презентувати результати власних досліджень стосовно співвідношення норм конституційного права України з правовими нормами законодавства ЄС.

РНС НД – 11. Вміти застосовувати логічний, критичний і системний аналіз при тлумаченні конституційно-правових світових процесів.

РНС НД – 12. Вміти підготувати проекти рішень або висновків Конституційного Суду України.

РНС НД - 13. Підтверджувати на практиці знання конституційного законодавства України в практично-правовому застосуванні.

РНС НД – 14. Надавати консультації щодо можливих способів захисту порушених прав і свобод людини та громадянина.

РНС НД – 15. Демонструвати знання механізму легітимації політичної влади в межах виборчих процедур.

РНС НД – 16. Виокремлювати юридично значущі факти і формулювати обґрунтовані правові висновки.

РНС НД – 17. Використовувати правничу термінологію у процесі професійної діяльності.

РНС НД – 18. Вміти відшукувати професійну інформацію й використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.

РНС НД – 19. Виявляти проблеми у сучасному правовому житті України, вирішення яких вимагає нових систем утворюючих знань і прогресивних технологій.

РНС НД - 20. Демонструвати здатність використання національних та міжнародних джерел інформації при підготовці до практичних занять з конституційного права України.

РНС НД - 21. Вміти підготувати проекти актів Конституційного Суду України. Оформити конституційну скаргу.

РНС НД – 22. Здатність здійснювати тлумачення конституційних норм.

РНС НД – 23. Розуміння підстав та правових наслідків визнання правових актів неконституційними.

РНС НД – 24. Розуміти недоліки та прогалини конституційно-правового регулювання та пропонувати шляхи його удосконалення.

РНС НД – 25. Здатність зробити поглиблений аналіз політичної свободи як органічного фундаментального фактору політичної активності.

2. Анотація програми та основні теми навчальної дисципліни

2.1. Анотація програми навчальної дисципліни

1. Правове регулювання у сфері символічної реальності.

Змістовне наповнення.

Познайомити з правовими аспектами *символічної реальності* як простору творчої уяви сучасної людини. Звернути увагу на особливості ключових

символічних форм. Вказати на джерела виникнення, сучасну структуру та властивості феномену символічної реальності.

Розкрити юридичні грані символічної реальності, її онтологічний контекст (постмодерн, глобалізація). Пояснити сприйняття символічної реальності як «культури без артефактів». Розкрити стратегію удосконалення конституційно-правових гарантій свободи вираження поглядів в науці, мистецтві та освіті (США, Євросоюз, Україна). Пояснити роль нюансів розрізнення в механізмах символічного впливу.

Наочно продемонструвати, що правове регулювання творчої активності змінюється в залежності від того, який з її аспектів – символічний (уявний), чи поведінковий (фізичний) – є основним об'єктом юридичного впливу. Аспіранти мають пересвідчитися в тому, що засадами правового регулювання символічної реальності є дотримання чотирьох нормативних вимог: 1) свободи; 2) множинності; 3) терпимості; 4) етичного вектору.

Пояснити, чому ставлення до інтелектуальної свободи в США є більш *ліберальним*, ніж у країнах Східної та Центральної Європи. Допомогти усвідомити, що успіхи США пояснюються значною мірою їх особливим ставленням до символічної реальності як «культурно чутливої зони» – простору, захищеного конституцією від будь-якого примусового (імперативного) впливу. При цьому особливо важливим є усвідомлення того, що ставлення конституційного права до *символічної реальності* має бути принципово іншим, ніж загальне ставлення права до *реальності фізичної*.

2. Політичний предмет конституції.

Змістовне наповнення.

Набути глибокі знання про те, що основним предметом органічних конституційних відносин є політична активність. Дослідити коло питань про поняття, джерела, структуру політичної активності та її основні види.

Показати, що конституційному регулюванню політичних відносин передуює «органічне» (неправове) нормування політичного життя. Навчити розрізняти органічні й позитивно закріплені норми політичної поведінки. Дослідити структуру *феномену політичного* як активності держави та її агентів, з одного боку, та активності громадянського суспільства та його типових суб'єктів – з іншого.

Пояснити природу політичних відносин як основного предмету конституційного регулювання в євроатлантичному світі. Вказати на види політичної активності, які вимагають специфічних засобів правового регулювання. Зокрема, громадянському суспільству та його членам більшою мірою імпонує диспозитивний метод (свобода), а для держави та її агентів мають бути задіяні механізми раціонального обмеження їх бюрократичної активності. Аспіранти повинні зрозуміти особливості ставлення сучасних конституцій до *категорії свободи* в цілому, глибоко усвідомити нагальну потребу в розвитку України як реально правової держави.

Розкрити зміст політичної активності (поняття, джерела, структура, види). Звернути увагу на особливості еволюційної, революційної, теоретичної, масової, індивідуальної, конструктивної, деструктивної, векторної та хаотичної політичної активності. Навчитися розуміти контекст політичної свободи як фундаментального фактору політичної поведінки; дослідити співвідношення органічних та конституційних (писаних) норм політичної поведінки. Навчитися виокремлювати ключові засади («аксіоми») євроатлантичного конституціоналізму та порівнювати їх з посттоталітарним нормативними можливостями Основного Закону України. Важливим є також розібратися в перспективах подальшого розвитку Основного Закону України.

3. Сутність конституціоналізму, конституційна доктрина та доктринальні підходи до визначення засад конституційного ладу.

Змістовне наповнення.

Намагатися визначити й окреслити характерні риси офіційної конституційної доктрини України на основі відомих засад («аксіом») євроатлантичного конституціоналізму. Показати, як офіційна конституційна доктрина пов'язана з категорією конституційного ладу. Познайти з реальним рівнем втілення конституційних принципів у повсякденну державотворчу практику України.

Доктрина верховенства права (доктрина обмеженого правління) в практиці КСУ. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права. Практика Європейського суду з прав людини як джерело рішень Конституційного Суду України. Доктрина позитивного обов'язку держави. Доктрина правомірних обмежень в реалізації прав людини. Доктрина належної правової процедури (due process of law). Доктрина “політичного питання” та її застосування в практиці Конституційного Суду України. Доктрина войовничої демократії в практиці КСУ.

Здійснити аналіз елементів та стадій в механізмі конституційного регулювання з метою з'ясувати, як саме суспільство й Українська держава рухаються від формального визнання засад західного конституціоналізму до оновлення її конституційного правопорядку.

4. Сучасні проблеми конституційного закріплення й гарантування прав людини.

Змістовне наповнення.

Вказати на загальнотеоретичні і методологічні аспекти функціонування прав людини. Звернутися до оновленого визначення юридичної природи конституційних прав людини. Вказати на природні права та їх сучасне відображення

в конституційному законодавстві. Підняти проблематику новітньої класифікації конституційних прав людини. Нагадати про специфіку громадянських та політичних прав, звернути увагу на «соціалістичне» обґрунтування соціально-економічних прав. Дослідити питання про легітимні обмеження в реалізації конституційних прав людини. Критерії конституційності обмеження прав людини. Трискладовий тест в практиці КСУ. Рішення від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу).

Юридичні позиції Конституційного Суду сформульовані у рішеннях за справами, пов'язаними із реалізацією та захистом прав людини (щодо конституційного принципу рівності; щодо особистих прав людини (на життя, на свободу пересування і вільний вибір місця проживання, на доступ до інформації, на свободу думки і слова, недоторканність особистого і сімейного життя); щодо політичних прав громадян України (право на об'єднання, право брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; на мирні зібрання); щодо реалізації соціально-економічних прав; щодо конституційних гарантій прав людини).

Права юридичних осіб в позиціях КСУ. Рішення від 9 лютого 1999 року N 1-рп/99 (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів).

Навести позиції Конституційного Суду України та ЄСПЛ з проблем сучасної реалізації прав людини. Нагадати про конституційні обов'язки людини, їх юридичну природу, критерії класифікації, практичні проблеми, що виникають з цього приводу.

Дослідити питання про те, що являє собою сучасне гарантування прав людини через економічну свободу і ринок, пряму дію Конституції України та судовий захист людських прав. Проаналізувати сильні й слабкі місця індивідуальної конституційної скарги в Україні.

5. Демократичні засади конституційного ладу України.

Змістовне наповнення.

Розкрити конституційний вимір ліберальної демократії в Україні, її історико-теоретичні аспекти. Розглянути питання безпосередньої демократії в теорії і практиці сучасного конституційного права. Уточнити місце ліберальної демократії в системі цінностей конституційного ладу України. Вказати на проблематику ліберальної демократії в правових позиціях Конституційного Суду України, проаналізувати досвід конституційного оновлення України в контексті пошуку її національного ідеалу. Розглянути шляхи можливого удосконалення інституту референдуму в Україні.

6. Виборчий процес в аспекті легітимації державної влади.

6.1. Виборче право й сучасна теорія народного представництва.

Змістовне наповнення.

Нагадати про основи теорії представницького правління. Вказати на сучасні політико-правові аспекти теорії легітимності. Розкрити особливості сучасного регулювання форм безпосередньої та представницької демократії. Звернути увагу на традиційні й нові пріоритети в сфері народоправства.

Розглянути конституційні засади народного представництва й сучасні політичні права громадян. Розкрити взаємозалежність виборчого режиму, партійних систем та впливу громадської думки. Вказати на чинники, що впливають на адекватність народного представництва – виборчу систему, партійну сферу, стратегію прагнення до індивідуалізації в механізмах здійснення народоправства. Розкрити строкатість і розмаїтість форм сучасної політичної активності громадян як показника досягнутого Україною рівня демократизму.

6.2. Виборчий процес: проблеми правового регулювання.

Змістовне наповнення.

Підкреслити особливу роль виборів у процесі легітимації державної влади. Розкрити поняття виборчого процесу, його раціональні джерела та необхідні стадії. Проаналізувати принципи реалізації політичних (виборчих) прав. Розібрати правові позиції Конституційного суду України з питань виборчого процесу. Навести та проаналізувати рішення Європейського суду з прав людини в ділянці захисту виборчих прав.

Зробити огляд й аналіз сучасних суб'єктів виборчого процесу в Україні; сучасні форми участі громадян у виборах; висування й реєстрацію кандидатів, утворення виборчих комісій, роль і місце в усіх цих процесах ЦВК. Розкрити гарантії кандидатів у депутати та інших суб'єктів виборчого процесу. Пояснити, яким чином здійснюється сучасне інформаційне забезпечення виборів. Висвітлити питання про те, в чому полягають легітимні обмеження в передвиборчій агітації. Розкрити юридичну логіку фінансування виборів в Україні. Проаналізувати обмеження щодо сучасного фінансування виборів, створення виборчих фондів тощо.

6.3. Виборчі системи: термінологія, різновиди, результати.

Змістовне наповнення.

Пояснити особливості сучасних виборчих систем в аспекті теорії народного представництва. Розкрити сучасний зміст індивідуального та партійного представництва. Пояснити конфігурації мажоритарних,

пропорційних та інших виборчих систем. Проаналізувати прості й складні виборчі системи, їх позитивні й негативні риси й характеристики.

Вказати на специфіку організації голосування в залежності від типу виборчих систем. Прояснити питання про територіальну організацію виборів в Україні в контексті триваючої реформи децентралізації. Проаналізувати роль списків виборців та їх фіксації в Державному реєстрі. Дослідити сильні й слабкі місця в окремих етапах виборчого процесу.

7. Конституційне правосуддя в Україні.

Змістовне наповнення.

Висвітлити актуальні питання конституційного правосуддя в Україні. Проаналізувати теоретичні й практичні погляди на сучасне офіційне тлумачення Конституції України. Критично оцінити інститут індивідуальної конституційної скарги в Україні. Висвітлити проблемні питання законотворчого процесу в правових позиціях Конституційного Суду України. Пояснити, як верховенство права реально співвідноситься з конституційним правосуддям. Вказати на права людини як на особливі «індивідуалістичні» цінності, що знаходяться під захистом Конституційного Суду України.

7.1.Юридичні позиції Конституційного Суду України в розрізі окремих галузей права.

Юридичні позиції КСУ в сфері кримінального права і процесу. Юридичні позиції КСУ щодо смертної кари і права на життя. Юридичні позиції КСУ щодо здійснення в кримінальному процесі права на захист. Юридичні позиції КСУ щодо презумпції невинуватості. Юридичні позиції КСУ щодо доказів і доказування. Юридичні позиції КСУ щодо апеляційного і касаційного оскарження в кримінальному процесі.

Горизонтальний ефект Конституції і права людини. Конституціоналізація приватного права. Юридичні позиції КСУ в сфері цивільного права і процесу. Юридичні позиції КСУ щодо права власності і спадкування. Юридичні позиції КСУ щодо цивільного процесу. Юридичні позиції КСУ щодо господарських товариств.

Юридичні позиції КСУ в сфері адміністративного права і процесу. Юридичні позиції КСУ щодо адміністративної відповідальності. Юридичні позиції КСУ в сфері діяльності органів управління. Юридичні позиції КСУ щодо адміністративно-правового статусу особи.

Проаналізувати доктрину конституційного правосуддя в її сучасному стані. Розкрити взаємозалежність цінностей сталого розвитку держави й практичної модернізації Конституції України. Звернути увагу на сучасні процеси модернізації конституційного правосуддя.

2.2. Основні теми навчальної дисципліни

№	Назва	Кількість кредитів ЄКТС	Всього годин	Аудиторні заняття (контактні)				Самостійна робота аспіранта
				Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Інші види занять**	
1	Правове регулювання у сфері символічної реальності.		21	4	-	2	-	15
2	Політичний предмет конституції.		19	2	2	-	-	15
3	Сутність конституціоналізму, конституційна доктрина та доктринальні підходи до визначення засад конституційного ладу.		21	4	2	-	-	15

* вказуються інші види аудиторних занять здобувача вищої освіти, якщо вони використовуються при вивченні навчальної дисципліни – кейс – стадії, групові проекти, колоквіум та ін.

4	Доктрини у практиці Конституційного Суду України		21	4	2	-	-	15
5	Сучасні проблеми конституційного закріплення й гарантування прав людини.		19	2	2			19
6.	Юридичні позиції КСУ з питань реалізації та захисту прав людини. Конституційна скарга.		19	2	2			15
7.	Демократичні засади конституційного ладу України.		19	2	2			15
8.	Місце ліберальної демократії в системі цінностей конституційного ладу України.		17	2				15
9.	Виборчий процес в аспекті легітимації державної		18	2	1			15

	влади. Виборче право й сучасна теорія народного представниц тва							
10.	Виборчий процес: проблеми правового регулювання. Виборчий кодекс, його структура та новели.		20	4	1			15
11.	Виборчі системи: термінологія, різновиди, результати. Специфіка організації голосування в залежності від типу виборчих систем.		19	4				15
12.	Конституцій не правосуддя в Україні.		19	2	2			15
13.	Юридичні позиції Конституційн ого Суду України в розрізі окремих галузей права.		19	2	2			15

	Юридичні позиції КСУ в сфері кримінального права і процесу							
14.	Юридичні позиції КСУ в сфері цивільного, господарського права і процесу		17	2				15
15.	Сучасні процеси модернізації конституційного правосуддя		17	2				15
Разом:	15	7	210	40	20	-	-	150

3.Вимоги викладача

Для успішного засвоєння курсу «Актуальні проблеми конституційного права» аспірант має:

- регулярно відвідувати лекційні та практичні заняття
- систематично, системно й активно працювати на лекційних і практичних заняттях;
- відпрацьовувати пропущені заняття або незадовільні оцінки, отримані на заняттях;
- виконувати у повному обсязі завдання, які вимагає підготувати викладач, належна їх якість;

- виконувати контрольні та інші самостійні роботи;
- дотримуватися норм академічної поведінки та етики.

При підготовці до практичного заняття ознайомитися з конспектом лекцій з даної теми і відповідною нормативно-правовою та науковою літературою. Для підготовки розгорнутих відповідей з поставлених питань необхідно використовувати періодичні наукові видання, наукові монографії, судову практику. По ряду тем дисципліни як проблем, що вирішуються на практичних заняттях, можуть бути обрані з програми і такі, які не отримали детального висвітлення в лекційному курсі. В цьому випадку аспіранту необхідно звернути найсерйознішу увагу на самостійне опрацювання літератури з даних питань.

Виконання практичних завдань здійснюється у окремому конспекті (зошиті) для практичних занять. Аспірант під час роботи на практичних заняттях має вчитися доводити і відстоювати свою точку зору при обговоренні питань, демонструвати повноту і переконливість наведених доводів при вирішенні казусів, вміння аналізувати, тлумачити і пояснювати нормами національного та європейського права своїх рішень, здатність аналізувати судову та правозастосовну практику.

4. Контрольні заходи результатів навчання

Контроль знань, отриманих під час вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

4.1. Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів

- лекції – 0 балів;
- семінарські заняття – 20 балів;
- виконання завдань СРЗ – 10 балів;

педагогічний контроль (написання підсумкових робіт (тези, статті, авторські ессе) 10 балів ,

іспит – 60 балів.

Разом: 100 балів.

Підсумки педагогічного контролю за накопичувальним принципом і є підставою допуску до іспиту. Якщо здобувач набрав протягом семестру за підсумками рубіжного і поточного контролю менше половини максимальної оцінки (60%) з навчальної дисципліни, то він до іспиту не допускається.

4.2. Шкала підсумкової оцінки знань аспірантів

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79

D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1 – 34

4.3. Методи педагогічного контролю

1) традиційні:

• *методи усного контролю:*

- індивідуальне опитування,
- вирішення практичних завдань, казусів тощо;
- обговорення винесених в планах семінарських занять питань тем;
- групова робота при вирішенні конкретних завдань;
- індивідуальні доповіді на заздалегідь узгоджену з викладачем тему/ аналіз
- конкретної наукової статті (статей), монографії, судової практики.

• *методи письмового контролю:*

- вирішення тестових завдань,
- написання контрольних робіт, есе у межах запропонованих тем тощо;

2) **інноваційні методи:** портфоліо, презентації, кейс-вимірювачі, есе тощо;

3) **методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, проходити тестування онлайн, peer review тощо.

5. Самостійна робота здобувачів полягає у:

- виконанні домашніх завдань, пов'язаних з підготовкою до практичних занять та лекцій з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права»;
- доопрацюванні матеріалів лекції на основі рекомендованої наукової літератури;
- вирішенні задач, запропонованих на вибір аспірантам для ґрунтовного оволодіння навчальним матеріалом (виконання тестів та інших форм завдань);
- підготовці доповідей та презентацій за тематикою практичних занять;
- роботі в інформаційних мережах, пов'язаної з пошуком та аналізом інформації, необхідної для підготовки до практичних занять та лекцій з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права»;
- підготовці та публікації наукових статей, тез тощо;
- підготовці есе з обраної наукової проблематики навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права».

5. Показники академічної активності

та додаткових освітніх досягнень аспірантів:

- відвідування лекцій та практичних занять з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права»;
- обов'язкове ведення конспектів лекцій, стисле конспектування наукової та монографічної літератури;
- публічні виступи за обраною темою з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» перед викладачами та студентами на наукових гуртках з конституційного права України;

- здобутки, що підтверджені документально (публікації у наукових фахових виданнях України, грамоти, дипломи тощо).

6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії

1. Основна література:

Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст.44; № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст.68; № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.142; № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143; № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст.532).

Загальна декларація прав людини // Права людини: Міжнародні договори України. – К., 1992.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р. // Там же.

Барабаш Ю.Г., Колісник В.П., Слінько Т.М., Дахова І.І., Чуб О.О., Ткаченко Є.В. Демократичні засади організації і функціонування вищих органів державної влади України»: монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України Барабаша Ю.Г. – Харків: Право, 2013. – 272 с.

Барабаш Ю.Г. Принцип соціальної держави: окремі питання конституційно-правової доктрини та практики на сучасному етапі // Правова доктрина України. у 5 т. Т. 2: Публічно-правова доктрина України. Х.: Право, 2013. С. 67-90.

Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційній аспекти : монографія / Г. В. Берченко. – Х. : Юрайт, 2014. – 208 с.

Ковтун В.І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія / В.І. Ковтун – Х.: Фактор, 2014. – 216 с.

Летнянчин Л.І. Проблеми конституціоналізації адміністративного процесуального права // Теорія і практика конституціоналізації галузевого законодавства України: колективна монографія. – К.: Юридична думка, 2013.

Павшук К.О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. – Х.:Юрайт, 2016. – 200 с.

Речицький В.В. Конституціоналізм. Коротка версія. – Харків: Права людини, ХПГ, 2014. – 264 с.

Речицький В.В. Конституційне АВС: монографія/ В.В. Речицький. – Х.:ТОВ «Видавництво «Права людини», 2016. – 408 с.

Речицкий В. Политический предмет конституции. – Киев: Издательство «Дух и Литера», 2012. – 728 с.

2. Додаткова література:

Барабаш Ю. Г., Ткаченко Є. В. Глава «Конституційно-правова відповідальність» // «Проблеми правової відповідальності»: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. – Харків: Право, 2014. – 348 с. - С. 33-54;

Байрачна Л.К. Конституція як інструмент легітимації державної влади. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017.- №4. том 1. - С.41-46.

Байрачная Л.К. Символические аспекты легитимации государственной власти // Гуманітарний часопис. Збірник наукових праць. – Харків: ХАІ. - 2015 . - № 2 . – С. 82-95

Баулін Ю.В. Новий конституційний формат діяльності Конституційного Суду України: конституційна скарга / Ю. В. Баулін // Право України. - 2016. - № 7. - С. 19-23

Баулін Ю. Двадцять років вітчизняної конституційної юрисдикції / Ю. Баулін // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – С. 23-40.

Берченко Г. В. Концепція установчої влади та її розвиток в Україні / Г. В. Берченко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. - 2014. - № 1137, вип. 18. - С. 66-69.

Берченко Г.В. Попередній контроль за змінами Конституції: юридичні позиції Конституційного Суду України // Право і суспільство. – № 6. – 2019. - С. 9-16.

Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. – Харків : Право, 2018. – 384 с.

Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн. Кн. 2: монографія / В. Д. Бринцев. – Х.: Право, 2015. – 376 с.

Веніславський Ф. В. Конституційний Суд України в механізмі забезпечення стабільності конституційного ладу / Ф. В. Веніславський // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. № 2. – С. 130-137.

Головін А. С. Захист прав людини і громадянина при здійсненні правосуддя в рішеннях Конституційного Суду України / А. С. Головін. – К.: Логос, 2011. – 307 с.

Гультай М.М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права. Курс лекцій. - Київ: «Центр учбової літератури», 2019. - 270 с.

Дахова І.І. Принцип запобігання виникненню випадків безгромадянства в міжнародних актах і законодавстві України . Форум права: елект. наук. фах вид. – 2015. – № 4. – С. 102-109 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2015_4_79-83.pdf

Дахова І.І., Чуб О.О. Багатоаспектність принципу правової визначеності щодо сучасних конституційно-правових відносин. Форум права: елект. наук. фах вид. – 2017. – № 4. – С.59-68.

Кампо В. Стан та перспективи розвитку наукових доктрин конституційної юстиції в Україні / В. Кампо // Юрид. журн. - 2012. – № 7/8. – С. 68-75.

Конституційне право України: підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф.В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т.М. Слінько. – Х.: Право, 2020. – 592 с.

Конституційна юрисдикція: підручник / Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін. / за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. – Х.: Право, 2012. – 168 с.

Летнянчин Л. І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи / Л. І. Летнянчин // Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. / редкол.: О. В. Петришин та ін.: – Х.: Право, 2016. – № 3. – С. 194-203.

Мохончук Б. С. Виборча система України як конституційно-правовий інститут: дис-ція на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 201 с. URL: <https://is.gd/xcBND2>

Б. Мохончук, П. Романюк, М. Цуркан – Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року./ за ред. М. Цуркана – Київ: "АК-Group", 2020. - 147 с. URL: <http://nsj.gov.ua/files/1590748254IFES-Ukraine-Overview-of-court-practices-on-election-dispute-resolution-v1-Ukr.pdf>

Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні: Монографія / О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова. – К.: Атіка – Н, 2010. – 108 с.

Романюк П.В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні / П. В. Романюк. – Х. : ТОВ "Видавництво "Права людини", 2019. – 192 с.

Слінько Т.М. Гарантування свободи слова як елемент сучасного конституціоналізму. Право України, №4. 2018. С.108-126 .

Слінько Т.М., Ткаченко Є.В. Право у сучасному політичному житті України. Монографія. Розділ «Право конституційної держави і критерій конституційності актів державних органів». Наукове видання. К. Логос. 2020. 390 с.

Савчин М. В. Конформне тлумачення Конституції та забезпечення єдності правової системи в діяльності Конституційного Суду України / М. В. Савчин, Р. В. Марчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 11. – С. 44-52.

Савчин М.В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму. – Ужгород: РІК-У, 2018. – 439 с.

Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція: поняття, зміст, принцип верховенства права, правові позиції по справах прав людини і конституційних конфліктів у сфері публічної влади. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2008. – 120 с.

Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії,

методології і практики / В. Є. Скомороха. – К. – «МП Леся», 2007 – 716 с.

Стрижак А. А. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналіт. огляд та комент.) / А. Стрижак. – К.: Ін Юре, 2010. – 631 с.

Тодыка Ю.Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика / Ю. Н. Тодыка – Х.: Факт, 2001. – 328 с.

Ткаченко Є. В. Конституційно-правова відповідальність (у співавторстві). Проблеми правової відповідальності»: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2015. С. 33-54

Тупицький, О. Конституційний і Верховний суди України та співвідношення їхніх правових позицій в аспекті здійснення інтерпретаційних функцій / О. Тупицький // Вісник Конституційного Суду України : загальнодержавне періодичне видання. - 2016. - N 2/3. - С. 194-202

Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. – Харків: Право, 2018. – 680 с.

Шевчук С. В. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – 2-ге вид. – К. : Реферат, 2010. – 640 с.

Tatiana Slinko, Olena Uvarova. Freedom of Expression in Ukraine: (Non) sustainable Constitutional Tradition. Tallinn University of Technology (ISSN 2228-0588), Baltic Journal of European Studies, Vol.9, №3 (28), Autumn 2019. Pages: 25-42

Iurii H. Barabash, Oleksandr V. Serdiuk, Volodymyr M. Steshenko. Ukraine in European Human Rights Regime: Breaking Path Dependence from Russia. The EU in the 21st Century Challenges and Opportunities for the European Integration Process. Political Science and International Relations : European Union Politics. Publisher Name Springer, Cham. 1st ed. 2020, X, 317 p. P. 247-270

3. Електронні ресурси:

Сайт Верховної Ради України: <http://rada.gov.ua/> .

Сайт Конституційного Суду України: <http://www.ccu.gov.ua/> .

Сайт Верховного Суду України: <http://www.scourt.gov.ua/>.

Сайт Вищого Адміністративного Суду України: <http://www.vasu.gov.ua/> .

Сайт Європейського Суду з прав людини:

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>.

Сайт Харківської правозахисної групи: <http://khpg.org/>.

Сайт Української Гельсінської спілки з прав людини:

<https://helsinki.org.ua/articles/ukrajinska-hromadska-hrupa-spryyannya-vykonannya-helsinskyh-uhod/>.